

Friedrich Schlegel's Plato Scholarship: Expression of the Infinite in Romantic Plato

Hanif Amin Beidokhti¹

1. Fritz-Thyssen Postdoc Fellow, Ludwig-Maximilians-Universität München, Munich School of Ancient Philosophy (MUSAΦ) E-mail: hanif.aminbeidokhti@campus.lmu.de

Article Info:

Article type:

Research Article

Article history:

Received:

8 April 2022

Received in revised form:

8 July 2022

Accepted:

15 October 2022

Published online:

5 September 2024

Keywords:

Schlegel, Plato
Scholarship, Romantic
Plato, Irony, Historism,
Unwritten Doctrines.

Abstract: In the late eighteenth and early nineteenth centuries Plato scholarship underwent fundamental changes. Most of these took place in Germany, centered on the two Romantic Plato scholars, Friedrich Schlegel and Friedrich Schleiermacher. This theoretical revolution had already begun before these two, with the likes of Dietrich Tiedemann and Wilhelm Gottlieb Tennemann, but it culminated with Schlegel and Schleiermacher. Although Schlegel's Plato scholarship was largely overshadowed by Schleiermacher's work, his role in shaping romantic Plato and modern Plato is undeniable. This role was revealed by Dithery's edition of Schleiermacher's correspondence (*Aus Schleiermacher's Leben*). To understand the nature of modern Plato, as well as the Romantic view of philosophy, it is necessary to recognize the role of Schlegel and the influence of his Plato scholarship. The following article is devoted to Schlegel's understanding of Plato, which will be shown to be in line with his view of the ideal of philosophy in general. Relying on the documents, we first examine Schlegel's role in the Romantic movement of Plato studies and in launching the massive project of translating all Plato's writings into German. The philosophical elements of the Romantic interpretation of Plato are then addressed. These elements are: the idea of the inner expansion of Plato's philosophy, its asystematic nature, and the incomprehensibility or ineffability of the infinite, the whole, the reality. Three of Schlegel's main contributions to Plato studies are then emphasized: the idea of irony, his theory for the order and authenticity of Plato's dialogues, and his view on the "unwritten doctrines".

Cite this article: Beidokhti, H (2024). Friedrich Schlegel's Plato Scholarship: Expression of the Infinite in Romantic Plato, *Philosophical Meditations*, 14(32), 403-437. <https://doi.org/10.30470/phm.2023.544792.2135>

© The Author(s).

Publisher: University of Zanjan.

DOI: <https://doi.org/10.30470/phm.2023.544792.2135>

Homepage: phm.znu.ac.ir

Introduction: Plato scholarship underwent fundamental reconsiderations in the late eighteenth and early nineteenth centuries Germany. The main protagonists of this revolutionary change were the two Romantic philosophers and Plato scholars, Friedrich Schlegel and Friedrich Schleiermacher. These two figures departed from the revisionary views of two earlier scholars, Dietrich Tiedemann and Wilhelm Gottlieb Tennemann, who set the stage for the next coming European Plato studies, and were influenced by the works and lectures of philologists such as Wolf. Yet Plato scholarship culminated with Schlegel and Schleiermacher in a groundbreaking way. Schlegel introduced the idea of internal progress in Plato's philosophy and Schleiermacher a full-fledged theory of dialogue. Although Schlegel's Plato scholarship was largely overshadowed by Schleiermacher's massive work, his role in the formation of romantic Plato and modern Plato is undeniable. This role was revealed by Dithery's edition of Schleiermacher's correspondence

(Aus Schleiermacher's Leben) more than before. To understand the nature of modern Plato, as well as the Romantic view of philosophy, it is necessary to recognize the role of Schlegel and the influence of his Plato scholarship. The following article is devoted to Schlegel's understanding of Plato, which will be shown to be in line with his view of the ideal of philosophy in general.

Methodology:

The entertained methodology in this article is historical and hermeneutical as it is prevailing in the research articles on history of philosophy. As to the historical aspect, relying on the biographical documents and correspondence, we first examine Schlegel's role in the Romantic movement of Plato studies and in launching the massive project of translating all Plato's writings into German (Platons Werke, in: Schleiermacher KGA, IV. Abt.). The hermeneutical research is based on Schlegel's own writings in *Kritische-Friedrich-Schlegel-Ausgabe* (KFSA), through which the philosophical elements of the Romantic interpretation of Plato

and his methodology are expounded. These elements are: the idea of the inner expansion of Plato's philosophy, its asystematic nature, and the incomprehensibility or ineffability of the whole or reality. Three of Schlegel's main contributions to Plato studies are then emphasized: the idea of irony, his theory for the order and authenticity of Plato's dialogues, and his view on the "unwritten doctrines".

Findings: According to the correspondence between Schlegel and Schleiermacher, it was Schlegel who first brought up the idea of translating the whole works of Plato into German with Schleiermacher, calling it a massive coup. Yet his several occupations prevented him from fulfilling his obligations and so he contributed almost nothing to the massive project of German translation of Plato. Although Schleiermacher could have been influenced by some of Schlegel's ideas. Initially, Schlegel conceived of Schleiermacher as a translator only and regarded himself as both translator and scholar, yet later he spoke of "the two [scholars] who

best understand Plato," and when he had to leave the project, he was almost disappointed by the result of his occupation as a Plato translator .

As echoed in Schlegel's announcement of *Platon Werke*, the New Critics of late 18th and early 19th century believed that German language has become mature enough to host translations of Classic texts. This conception of progress was an outcome of their belief in historicism. Thus, a new hermeneutical toolbox was produced which included not only history but also knowledge of language and philology. For these romantic critics the most important characteristic of art was not mimesis but rather poetical unity, which produces an organic artistic whole. Given that Plato is the perfect artist, according to them, for understanding Plato properly, scholarship must focus on the very Platonic writings only, on their immediate historical and linguistic context, and on their literary-artistic aspects. Thus, every reading of Plato must henceforth find its roots in Plato's texts, not in theological agendas, mediated historical reports, even

not in Aristotle's or other Plato's disciples, or in philosophical systems which claim to be Platonic. In this context, the inner structure and sequence of Plato's dialogues became also important. Schlegel proposes an order or sequence for Plato's dialogues and also speaks of their authenticity. However, his suggestion, which he calls it an "Experiment," consist mostly of a list of titles and includes no argument .

Three of Schlegel's main contributions to Plato studies are then emphasized: the idea of irony, his theory for the order and authenticity of Plato's dialogues, and his view on the "unwritten doctrines". The main features of his Plato understanding are the idea of the inner expansion of Plato's philosophy, its asystematic nature, and the incomprehensibility or ineffability of the whole or the truth. The two latter were results of his conviction that the whole, the transcendental or the truth is infinite and so ineffable and also inconceivable; for this reason, in his view, Plato chose the form of dialogue (Dialogform) in order to hint at it or indicate it, otherwise the finite human intellect is incapable of

grasping the infinite. Main component of the Dialogform is the irony. Schlegel radicalizes this element and entertains it for determining the authenticity of Platonic dialogues. This, however, led into several misattributions including accepting the authenticity of Theages but rejecting that of Apology, Nomoi, and Symposium, for they lack the perfect irony. In general, whatever lacks Dialogform and irony does not belong to Plato. The Dialogform is so decisive for Plato's thought that even if one eliminates all titles, appellations, protagonists, addresses and responses from an authentic Platonic writing, and presents it as a continuous text the inner threat (innere Fide) of it remains dialogical, Schlegel argues.

Schlegel sent his idea of the order and authenticity of Platonic writings —called a Complexus of hypotheses— as an appendix to letter to Schleiermacher. In this Complexus, Plato's corpus has been divided into three periods and each period divides into three cycles; every cycle terminates in a Hyperbaton, which returns the inner threat of the cycle to its beginning but in a transcending

way. This complex spiral-shaped structure deepens or progresses our understanding of the subject matter. The proposed structure comports with the complexity of the infinite truth and with Plato's thought and his Dialogform .

With regard to the "Unwritten Doctrines," Schlegel was convinced that Plato had only one philosophy but no system of philosophy, and so one cannot speak of an esoteric system for him as opposed to an exoteric one, which was expressed in the dialogues. Because the infinite truth cannot be uttered within systems. Plato was the perfect philosophical poet and could have only one philosophy. Concealing spots that one may find in Plato's writings do not indicate something unsaid (Ungesagtes), and so a hidden system, but rather indicate what is ineffable (Unsagbares) per se. Schlegel holds that the Unwritten Doctrine is the title of an inauthentic and lost work, which was composed by some of Plato's disciples.

Discussion and **C**onclusion:

Although Schlegel's legacy has been mostly transmitted through

his lectures, some of its elements appear to be influential among later Plato scholars such as C.F. Hermann but also contemporaries such as none less than Schleiermacher. The most influential of these are the ideas of inner progress, incompleteness, infiniteness, being asystematic, irony as well as the inconceivability and ineffability of the whole or the transcendent. There are some other elements that inform romantic Plato in general and are not specific to Schlegel only. These include emphasis on the inner form, Dialogform, inner unity, and rejection of the esoteric-exoteric distinction with regard to Plato's writings. These, however, might have their roots in Wolf's lectures in Halle and his methodology of historical-philological research.

References:

Schlegel, Friedrich (1800a): "Ankündigung [der Platon-Übersetzung]," *Poetisches Journal* 1/2 (1800): 493–494.

Schlegel, Friedrich (GWP. 1800b): "[Beilage IV. Grundsätze zum Werk Platons ≈ 1800]." In: Behler (Hrg.), *KFSA.*, II. Abt./Bd. 18,1: *Philosophische Lehrjahre: 1796-*

1806. München: Schöningh.

Schlegel, Friedrich (1800-01): *Transcendentalphilosophie* (1800-1801). Hrg. Michael Elsässer. Hamburg: Meiner, 1963.

Schlegel, Friedrich (EPPh. 1801-02): “[Beilage V. Einleitungen zu Parmenides und Phädon ≈ 1801/02].” In: Behler (Hrg.), *KFSA.*, II. Abt./Bd. 18,1: *Philosophische Lehrjahre: 1796-1806*. München: Schöningh, 1963, 531-537.

Schlegel, Friedrich (ChP. 1803-04): “Charakteristik des Plato.” In: Schlegel, *Geschichte der europäischen Literatur*, in: Behler (Hrg.), *KFSA.*, II. Abt./Bd. 11: *Wissenschaft der europäischen Literatur*. München: Schöningh, 1958, 118-125 .

Schlegel, Friedrich (PhP. 1804-05): “Philosophie des Plato.” In: Schlegel, *Die Entwicklung der Philosophie [Köln 1804-1805]*. In: Anstett (Hrg.), *KFSA.*, II. Abt./Bd. 12: *Philosophische Vorlesungen [1800-1807]* I. München: Schöningh, 1964, 207-226 .

Schlegel, Friedrich (SPD. 1805-06): “Von der sokratischen und platonischen Dialektik.” In: Schlegel, *Propädeutik und Logik*, in: Anstett (Hrg.), *KFSA.*, II. Abt./Bd. 13: *Philosophische Vorlesungen 1800-1807* II. München: Schöningh, 1964, 203-210 .

Schlegel, Friedrich (1805-06): “Der Synkretismus.” In: Schlegel, *Anhnag zur Logik: Kritik der philosophischen Systeme*, in: Anstett (Hrg.), *KFSA.*, II. Abt./Bd. 13: *Philosophische Vorlesungen 1800-1807* II. München: Schöningh, 1964, 376-384.

Schlegel, Friedrich (1963): “Philosophische Fragmente. Erste Epoche. II.” In: Behler (Hrg.), *KFSA.*, II. Abt./Bd. 18,1: *Philosophische Lehrjahre: 1796-1806* [...]. München: Schöningh .

Schlegel, Friedrich (1967b): “Athenäum Fragmente.” In: *KFSA.*, I. Abt./Bd. 2: *Charakteristiken und Kritiken I. 1796 - 1801*. München: Schöningh.

Schlegel, Friedrich (1967c): “Kritische Fragmente.” In: *KFSA.*, I. Abt./Bd. 2: *Charakteristiken und Kritiken I. 1796 - 1801*. München: Schöningh, 147-163.

دانشگاه زنجان

تأملات فلسفی

شماره ۲۶۱۵-۲۵۸۸

شماره چاپی: ۵۲۵۳-۲۲۲۸

انجمن منطق و منطق‌آموزی ایران

افلاطون پژوهی فریدریش شلگل: بیان امر نامتناهی در افلاطون رمانتیک

حنیف امین بیدختی^۱ ID

۱. پژوهشگر بسادکتری فریتز توسن (Az. 40.21.0.015PH)، دانشگاه لودویگ ماکسیمیلیان، مدرسه‌ی فلسفه‌ی باستان، مونیخ، رایانامه:

Hanif.Aminbeidokhti@campus.lmu.de

اطلاعات مقاله:

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ‌ها:

دریافت: ۱۴۰۱/۱/۱۹

بازنگری: ۱۴۰۱/۴/۱۷

پذیرش: ۱۴۰۱/۷/۲۳

انتشار: ۱۴۰۳/۶/۱۵

واژگان کلیدی:

افلاطون پژوهی، افلاطون رمانتیک، امر نامتناهی، آیرونی، تاریخ‌بنیادی، آموزه‌های نانوشته

چکیده: افلاطون پژوهی در اواخر قرن هژدهم و اوایل قرن نوزدهم دستخوش تغییرات بنیادین شد. عمده‌ی این تغییرات در آلمان و با محوریت دو افلاطون‌شناس رمانتیک، فریدریش شلگل و فریدریش شلایرماخر رخ داد. این انقلاب نظری البته بیشتر از این دو نفر، و با کسانی چون دیتریش تیدمان و ویلهلم گتلیب تنمان، آغاز شده بود، ولی با این شلگل و شلایرماخر به اوج خود رسید. گرچه افلاطون پژوهی شلگل نزد معاصرانش تا اندازه‌ی قابل توجهی زیر سایه‌ی کار شلایرماخر رفت، نقش او در شکل‌گیری افلاطون رمانتیک و افلاطون پژوهی مدرن انکارناشدنی است. این نقش با تصحیح و چاپ مکاتبات شلایرماخر توسط دیلتای روشن شد. برای شناختن سرشت افلاطون پژوهی مدرن و نیز شیوه‌ی نگرش رمانتیک‌ها به فلسفه، شناخت نقش شلگل و تأثیر اندیشه‌های افلاطون پژوهانه‌ی او ضروری است. نوشته‌ی پیش رو به افلاطون‌شناسی شلگل اختصاص دارد و نخستین گام در این راستا در زبان فارسی است. برداشت شلگل از افلاطون همراستا با تلقی او از فلسفه‌ی آرمانی به طور کلی است. در اینجا، با رجوع به مستندات، نخست نقش شلگل در جنبش افلاطون پژوهی رمانتیک و راه‌اندازی پروژه‌ی ترجمه‌ی همه‌ی نوشته‌های افلاطون به آلمانی بررسی و تشریح می‌شود. سپس به عناصر فلسفی تفسیر رمانتیک از افلاطون پرداخته می‌شود. این عناصر عبارتند از: اندیشه‌ی گسترش درونی فلسفه‌ی افلاطون، نادستگاه‌مند بودن فلسفه‌ی افلاطون، و نیز فهم‌ناپذیر یا بیان‌ناپذیر بودن کل یا واقعیت. سپس سه مساهمت اساسی شلگل در افلاطون پژوهی بررسی می‌شوند، که عبارتند از: برجسته کردن آیرونی، ارائه‌ی نظریه‌ای برای ترتیب و تعیین اصالت محاوره‌های افلاطون، و نیز داوری‌اش در مورد «آموزه‌های نانوشته».

استناد: بیدختی، حنیف امین (۱۴۰۳). افلاطون پژوهی فریدریش شلگل: بیان امر نامتناهی در افلاطون رمانتیک. تأملات فلسفی

۱۴(۳۲)، ۴۰۳-۴۳۷. <https://doi.org/10.30470/phm.2023.544792.2135>

© نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه زنجان.

DOI: <https://doi.org/10.30470/phm.2023.544792.2135>

Homepage: phm.znu.ac.ir

مقدمه

افلاطون‌پژوهی در اواخر قرن هجدهم و اوایل قرن نوزدهم دستخوش تغییرات بنیادین شد. عمده این تغییرات در آلمان و با محوریت دو افلاطون‌شناس رمانتیک، کارل ویلهلم فریدریش شلگل (۱۸۲۹-۱۷۷۲) و فریدریش دانیل ارنست شلایرماخر (۱۷۶۸-۱۸۳۴) رخ داد. این انقلاب نظری البته پیشتر از این دو نفر، و با کسانی چون دیتریش تیدمان و ویلهلم گتلیب تنمان، آغاز شده بود،^۱ ولی با دو افلاطون‌شناس رمانتیک، و به ویژه با اثر سترگ شلایرماخر که شامل نخستین ترجمه مجموعه آثار افلاطون به یک زبان مدرن همراه با پیشگفتارهای روشی و انتقادی مفصل بود، به اوج خود رسید. اثر شلایرماخر که به کرات «دوران‌ساز» (Epochenmacher) تلقی شده است، نقطه عطف افلاطون‌پژوهی مدرن بود. گرچه افلاطون‌پژوهی شلگل نزد معاصرانش تا اندازه قابل توجهی زیر سایه کار شلایرماخر

رفت، نقش او در شکل‌گیری افلاطون‌مدرن انکارناشدنی است. این نقش با تصحیح و چاپ مکاتبات شلایرماخر توسط ویلهلم دیلتای (۱۹۱۱-۱۸۳۳) از سال ۱۸۶۱ روشن شد (Dilthey ASL. 1861). نفوذ افلاطون‌شلگل و شلایرماخر چنان گسترده بوده که در ۱۹۹۴ هانس یآخیم کرمر درباره‌شان نوشت: «شلایرماخر و شلگل دست‌کم در فضای قاره‌ای عملاً تا امروز مراجع اقتدار مناقشه‌ناپذیر تلقی می‌شوند و سیمای افلاطون (Platonbilder) آنان پرسش‌ناپذیر و انگار به‌طور بدیهی چونان [چیزی] مقدس و کانونی پذیرفته شده است» (Krämer, 1994: 2). برای شناختن نقش شلایرماخر در افلاطون‌پژوهی مدرن و دریافتن قدر او، شناخت نقش شلگل و تأثیر اندیشه‌های افلاطون‌پژوهانه او بر شلایرماخر ضروری است. نوشته پیش رو به افلاطون‌شناسی شلگل اختصاص دارد و نخستین گام در این راستا در زبان فارسی است.^۲

۱. برای آشنایی با مساهمت این دو و نیز خطوط اصلی افلاطون‌پژوهی پیش از رمانتیک‌ها بنگرید به: امین بیدختی ۱۴۰۲.

۲. در زبان فارسی پژوهش‌هایی چند در مورد تفسیرهای خاص برخی فیلسوفان معاصر، مانند هایدگر و گادامر، بر

افلاطون موجودند (نک: صمدیه و ملایوسفی، ۱۴۰۰ و قسامی و اصغری، ۱۳۹۲) ولی افلاطون‌پژوهی مدرن و تاریخ آن موضوع هیچ پژوهشی نبوده است. باید توجه داشت که تفسیر خاص یک فیلسوف، هر قدر جالب و

۵. «دربارهٔ دیالکتیک سقراطی و افلاطونی» (SPD.)^۱ در تمهید و منطق (۱۸۰۵-۱۸۰۶)؛

۶. «تلفیق‌گرایی» (DS.) در پیوست‌های منطق: سنجش دستگاه‌های فلسفی [به پیوست تمهید و منطق] (۱۸۰۶-۱۸۰۵)؛

۷. «متافیزیک: [افلاطون]» (۱۸۰۷-۱۸۰۶) که مشتمل است بر پاره‌هایی چند دربارهٔ افلاطون که در یادداشت‌هایی برای تدریس خصوصی به زبان فرانسوی فراهم شده بودند. شلگل همچنین رسالهٔ استادی‌اش (Habilitationsschrift) را در دانشگاه ینا دربارهٔ افلاطون نوشت، ولی این اثر مفقود گشته است (Krämer, 1988: 601).

۱. شلگل و افلاطون‌رمانتیک: بحث تاریخی

گرچه پروژهٔ عظیم ترجمهٔ همهٔ نوشته‌های افلاطون به همت و کوشش شلگل به انجام رسید، ولی این فیلسوف، زبان‌شناس و اندیشمند رمانتیک برجسته، فریدریش شلگل بود که ایدهٔ چنین کار سترگی را مطرح کرد

گرچه محوریت افلاطون برای شلگل از جستارهای «درباره‌های مرزهای [امر] زیبا [۱۷۹۴]» و «دربارهٔ دیوتیما [۱۷۹۵]» در مطالعات دوران باستان کلاسیک (Schlegel *KFSÄ*. I/1) آشکار است (Richard 2015: 94)، برداشت او از افلاطون را باید در نوشته‌هایی جست که بیشتر آن‌ها در قالب درسگفتار عرضه شده‌اند:

۱. «پیوست چهارم: بنیادهای کار افلاطون (~ ۱۸۰۰)» (GWP.) که در واقع نامه‌ای است به شلایرماخر در تاریخ ۱۸۰۰.۱۲.۸ (نامهٔ شمارهٔ ۹۹۳)؛

۲. «پیوست پنجم: درآمدهایی بر پارمنیدس و فایدن (~ ۱۸۰۱-۱۸۰۲)» (EPPH.)؛

۳. «ویژگی افلاطون» (ChP.) که بخشی است از درسگفتارهای تاریخ ادبیات اروپایی (۱۸۰۳-۱۸۰۴)؛

۴. «فلسفهٔ افلاطون» (PhP.) در درسگفتارهای گسترش فلسفه (۱۸۰۵-۱۸۰۴)؛

۱ در فهرست جلد ۱۳ از تصحیح انتقادی [آثار] فریدریش شلگل، نام این بخش «دربارهٔ منطق (Logik) سقراطی و افلاطونی» ثبت شده است، ولی در متن همان عنوانی که ذکر شد به کار رفته.

نوآورانه، با افلاطون‌پژوهی متفاوت است. آگاهی از این تفاوت، پیش‌فرض مقاله حاضر است.

و شلایرماخر را به همکاری دعوت کرد. شلگل در آن زمان بسی از شلایرماخر مشهورتر بود، و اعتبار او بود که جامعه علمی و ناشر سرشناس را قانع کرد که چنین «کودتای عظیم» و «ایده الهی‌ای» تحقق‌پذیر است (Schleiermacher KGA. V/3: Nr. 640, 101). بر مبنای شواهد، شلگل در ۱۷۹۹، زمانی که شلایرماخر از نگارش درباره دین: سخنانی با تحقیرکنندگان فرهیخته/ش^۱ فارغ شده بود، پیشنهاد این پروژه را به شلایرماخر داد. با این حال، اندکی بعد پروژه همکاری، به دلیل اختلاف نظرهای فلسفی و زبان‌شناختی، و نیز بدعهدی و کاهلی شلگل، شکست خورد و شلایرماخر یک‌تنه انجام پروژه را بر عهده گرفت. با عرضه جلد اول (۱۸۰۴) آثار افلاطون (Platons Werke) شلایرماخر توانست، علی‌رغم کناره‌گیری شلگل شهیر، جامعه علمی را از توانایی زبان‌شناختی، درک عمیق فلسفی و نبوغ هنری خود متقاعد کند؛ البته قطع همکاری این دو دوست قدیمی بی‌حاشیه نبود و کدورت‌ها خیلی زود آشکار شدند.

نخستین دلگیری ناشی ازین بود که شلگل در یادداشتی که برای عمومی کردن پروژه ترجمه نوشت (۲۱ مارس ۱۸۰۰) هیچ نامی از شلایرماخر نبرد و در آگهی نوشت «تصمیم گرفته‌ام ترجمه‌ای دقیق و کامل از همه آثار افلاطون تدارک ببینم که جلد اول آن همزمان با نایش عید پاک ۱۸۰۱ توسط انتشارات آقای فرمان (Fromann) منتشر خواهد شد» (Schlegel 1800a; Schleiermacher KGA. V/3: 431-432). شلگل بی‌آنکه کوچک‌ترین اشاره‌ای به همکار خود کند، وعده رساله‌ای ویژه را که ترجمه خواهد کرد می‌دهد که بناست در آن از دلایل خود برای این اقدام خطیر بگوید.^۲ شلگل که از دلگیری شلایرماخر متعجب است، متبخرانه از کار خود دفاع می‌کند و به شلایرماخر وعده می‌دهد که نام او بر روی جلد کتاب به‌عنوان همکار ذکر خواهد شد، و در دفاع از خود مدعی می‌شود که اعلام نام دو نفر به‌عنوان مترجم در آگهی باعث لطمه خوردن به وجهه پروژه می‌شده است: «آخر چطور دو نفر می‌توانند افلاطون را با هم ترجمه کنند؟». همچنین او بار نوشتن

۱ برای ترجمه فارسی این اثر بنگرید به: باسط ۱۳۹۹.

۲ این اطلاعاتی در اصل در صفحه آگهی روزنامه ادبی عمومی (Intelligenzblatt der Allgemeinen)

(Literatur-Zeitung) به تاریخ ۱۹ مارس ۱۸۰۰ چاپ شد، در حالی که تاریخ نگارش ۲۱ مارس ۱۸۰۰ ذکر شده بود.

همکاری با این دو (و از پروژه افلاطون به طور کل) انصراف می دهد و تهدید می کند اگر شلگل پرداختی ناشر را برنگرداند (شلایرماخر مبلغ بسیار کمتری دریافت کرده بود و برای بازگرداندن آن وارد مذاکره شده بود) آبروی او را خواهد برد و کار را به عرصه عمومی خواهد کشاند (Schleiermacher KGA. V/6: Nr.) 1476 (20.4.1803): 350, Nr. 1490 (5.5.1803): 36; Nr. 1502 (ca. 15.6.1803): 392 & Nr. 1503 (20.6.1803): 392-393).

در پنجم ماه مه ۱۸۰۳ شلگل (که دیگر به توانایی ترجمه خود نیز بدین شده بود و حتی از کیفیت برخی ترجمه هایش مانند فایدن به اندازه ای ناراضی بود که آن را دوراندختنی می دانست) در نامه ای به شلایرماخر اعلام می کند که او از کار خطیر ترجمه کناره می گیرد؛ هرچند کماکان خود را همکار شلایرماخر در این پروژه می داند و از تصمیم خود برای انتشار مستقل نوشته ای به نام نقد افلاطون خبر می دهد (که هرگز به مرحله انتشار نرسید) و کمابیش متبخرانه پیشنهاداتی برای نحوه ادامه همکاری با شلایرماخر پیش می نهد. در کنار این پیشنهادات، شلگل سخن از ترتیب محاوره ها

پیشگفتار فنی و زبان شناختی ترجمه را نیز به عهده شلایرماخر می گذارد، در حالی که حتی نوشتن بخش فلسفی و تحلیلی (Studium) پیشگفتار را برای خود محفوظ می شمارد (Schleiermacher KGA. V/3: Nr.) 455 (830:).

دلگیری های دیگر اما به دلیل تبلی و بدقولی های مکرر شلگل بود؛ طوری که شلایرماخر از این که چرا او ضرب الاجل ها را جدی نمی گیرد، پیشگفتار موعودش را نمی نویسد و به پرسش های شلایرماخر در مورد تفسیر و ترجمه پاسخ نمی دهد، گلایه می کند (Dilthey ASL. 1861, April) 270-273 (1801:). بدقولی شلگل منجر به ناخرسندی ناشر که مبالغی را نیز به شلگل پرداخته بود، می شود. هرچند پس از اینکه شلگل مقدمه خود بر پارمنیدس و فایدن (Schlegel EPPh. 1801-02)، همراه با یک درآمد عمومی کوتاه بر مطالعه ای افلاطون را (که مانند رساله استادی مفقود شده) می نویسد، ناشر برای آخرین بار قراردادش را با ایشان تا آغاز ۱۸۰۳ تمدید می کند، ولی این ضرب الاجل نیز بدون حصول نتیجه سپری می شود؛ دست آخر، علی رغم کوشش شلایرماخر، ناشر از ادامه

بر طبقِ حدس و آزمونِ (Experiment) خودش به میان می‌آورد و می‌پرسد که آیا شلایرماخر مایل به استفاده از آن است (که در این صورت مایل است خودش پیشگفتارِ ترجمه را تألیف کند) یا خود به نتیجه‌ی خاص و متفاوتی رسیده است. شلگل که خودش و شلایرماخر را «دو نفری که افلاطون را به بهترین نحو می‌فهمند» می‌خواند، همچنین، به بیانی که هم به‌طورِ ضمنی عذری برای کاهلیِ خودش است و هم سرشتِ ضدِ دستگاهِ (System) اندیشه‌ی فلسفی‌اش را بازتاب می‌دهد، سخن از سرشتِ *ناتمام* فلسفه و نوشتارهای افلاطونی به میان می‌آورد و از شلایرماخر می‌خواهد دست از مفهوم و تمّای تمامیت (Vollständigkeit) نسبت به افلاطون (تمام کردنِ برنامه‌ی ترجمه، یافتنِ تمامیت در فلسفه‌ی افلاطون، و ...) بشوید. نامه‌ی موردِ اشاره با پیشنهادی دیگر در موردِ ترتیبِ مهم‌ترین رساله‌های اصیلِ افلاطون به پایان می‌رسد: «فایدِرُس، پارمنیدِس، پِرِتَاگِرَاس، فایدِن، تِثائِتِس، کراتیلوس، سَفِیسْت، پلِتیکوس، (فِیلسُفوس)، فیلبوس، جمهوری، تیمائِیس، کَرِتِیاس» (Schleiermacher KGA. V/6: Nr. 1490 (5.5.1803): 362-366).

بیشتر این پیشنهاداتِ مستندناشده،

شلایرماخر را خوش نمی‌آیند (برخی از آن‌ها هم به واقع حاصلِ همفکریِ هر دو بوده) و او که طعمِ بدقولی‌های رفیق و همکارِ خودبزرگ‌ترین را چشیده است (چنانکه نامه‌ی پنجمِ ماهِ مه ۱۸۰۳ نشان می‌دهد، شلگل کماکان شلایرماخر را صرفاً مترجم می‌داند و خودش را اندیشمند و تحلیلگر) ترجیح می‌دهد همه‌ی کار را به تنهایی پیش برد. شلایرماخر بارِ ترجمه‌ی افلاطون را چنان سنگین می‌دید که در نامه‌ای به دوستش شتلیپر (Stolper) می‌نویسد: «می‌خواهم پس از اتمام [ترجمه‌ی] افلاطون بمیرم: چراکه این باری بیش از اندازه سنگین است» (Schleiermacher KGA. V/7: Nr. 150 (7.12.1803): 1611). سرانجام در نوامبر ۱۸۰۳ شلایرماخر رسماً خود را به‌عنوان تنها مترجمِ پروژه‌ی مجموعه‌ی آثارِ افلاطون معرفی می‌کند، و شلگل از پروژه‌ی آثارِ افلاطون کنار گذاشته می‌شود (Schleiermacher 1996: xviii-xix). «ترجمه‌ی افلاطون بهترین کاری است که می‌توانم انجام دهم، این را که آیا به جز این کاری در [این] جهان و برای جهان دارم، نامشخص است [تنها افلاک پاسخش را می‌دانند]» (Schleiermacher KGA. V/7: Nr. 1668 (25.2.1804): 243).

فلسفی جدی داشتند که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم.

۲. بنیان‌های فلسفی - روشی برداشت شلگل از افلاطون

ایده‌های فلسفی از هیچ زاده نمی‌شوند بلکه فرزندانِ زمینه و زمانه خود هستند. بر همین سیاق بنیان‌های روشی فهم و ترجمه شلگل و شلایرماخر نیز بی‌تأثیر از زمانه آن‌ها نبوده است. اواخر سده هجدهم و اوایل سده نوزدهم زاینده کسانی چون برادران شلگل، آگوست ویلهلم و فریدریش بود که خود را «منتقد نو» (neue Kritiker) می‌خواندند (Richard, 2015: 93-94 & 100-101)؛ و نیز شاهد ظهور یک نوزایی فرهنگی (مشهور به رنسانس آلمانی) که از جمله به ترجمه آثار کلاسیک کهن و نو به زبان آلمانی منجر شد. شلگل‌ها بر این باور بودند که زبان آلمانی به درجه‌ای از بلوغ رسیده است که بتواند میزبانی شایسته برای نوشته‌های کلاسیک باشد (Schlegel, 1800a). آبشخور این تلقی از «پیشرفت» در زبان آلمانی، اندیشه تازه دیگری بود که

ولی این هم پایان ماجرای این دو نبود. شلگل بعدها پس از انتشار نخستین جلد از مجموعه آثار افلاطون مدعی شد که شلایرماخر ایده‌های او را دزدیده و به نام خود زده است. شلایرماخر که حالا دیگر مقهور شهرت شلگل نبود، این اتهام را به تندی رد کرد، و ضمن ارائه نمونه‌هایی از اختلاف‌های اساسی در روش و نتایج، در پاسخ نوشت: «این را که چقدر از ایده‌هایت در مورد افلاطون را با من مطرح کرده‌ای، خودت باید بهتر بدانی؛ من [آنقدر] می‌دانم که بسیار اندک بوده‌اند و این اندک هم نتایج مطلقاً صرف و خام بوده‌اند، بی هیچ استدلالی» به سود آن‌ها (Schleiermacher KGA. V/7: Nr.) 467-469 (10.10.1804): 1829). شلایرماخر ادعا کرد که او اندیشه‌های خود را در پی استدلال‌های مستقل که در پیشگفتارهای آثار افلاطون آمده‌اند، و با تکیه بر بخش‌بندی نوشتارهای افلاطون بر مبنای ساختمان (Construction)، پرورانده است؛ هرگونه شباهتی تصادفی است و اختلاف‌ها بسیار (همان). به جز این اختلافات شخصی و کاری، شلایرماخر و شلگل بر سر چگونگی فلسفه افلاطون نیز اختلاف نظرهای

حال (در اینجا فرهنگِ باستان و فرهنگِ نو) مبتنی است (Schlegel, 1981: 35-41; idem, 1800c: XC; idem, 1967: §149). ابزارِ دیگری که در کنارِ تاریخ‌بنیادی به کار می‌رفت، زبان‌شناسی علمیِ نو بود که فریدریش آگوست ولف مؤسسِ آن دانسته می‌شد. کلیدِ کارِ ولف، ایدهٔ همدلی با نویسنده و خود را جای او نشانیدن (sich hineinversetzen) بود؛ چنین همدلی‌ای مستلزم داشتنِ درکی تاریخی از زمینه و زمانهٔ نویسنده است و ابزارِ اساسیِ آن، افزون بر دانشِ تاریخی، دانشِ عمیقِ زبان‌شناختی بود. او همچنین از فرمِ درونی، ساختمان، گره‌های درونی، وحدت و گسترشِ تاریخی در آثارِ کلاسیک سخن به میان آورد (Richard, 2015: 100 & 119-118, Fn. 48). به این ترتیب نزدِ اندیشمندانِ این دوره دیگر مراجعه به ترجمه‌های افلاطون و تحلیلِ آن‌ها از دیدگاهِ فلسفیِ معاصر (چیزی که تا پیش ازین زمانِ گرچه یک مزیت بود، نزدِ فیلسوفان یک ضرورت تلقی نمی‌شد) برای درکِ فلسفهٔ او (و درکِ فلسفهٔ هر نویسندهٔ ناهم‌زبانِ

«تاریخ‌گرایی» یا «تاریخ‌بنیادی»^۱ (Historismus) خوانده می‌شود که مطابقِ آن تاریخ و تبیینِ تاریخی معنایی اساسی در فهمِ آدمی از خود و برداشتِ او از پیرامونش دارند. زبان‌شناسی و فلسفه (و علومِ انسانی به طورِ کل) از تاریخِ خود جدایی‌ناپذیر تلقی می‌شوند؛ هر صنعتی (Kunst) از دلِ تاریخِ شکل‌گیری (Bildung) آن تبیین و تثبیت می‌شود (Schlegel, 1800c: XC & 302). همچنین در برابرِ روش‌شناسیِ متأثر از علومِ طبیعیِ جریان‌های عقل‌گرایی و تجربه‌گرایی که گرایش به تعمیمِ فهمِ خود از نیروهای تاریخی و انسانی داشتند، تاریخ‌گرایی بر تکینگی یا فردانیت (Individulaität) سنت‌ها، رخدادها و دوران‌ها تأکید می‌کند (Meinecke, 1965a: xvi و 1965 b).

شایان ذکر است که نخستین‌بار فریدریش شلگل «تاریخ‌گرایی» را (با ارجاع به کارِ وینکلمان دربارهٔ هنر و زبان‌شناسی) جعل و به کار برده است تا تاریخی‌بودنِ هر گونه شناختِ انسانی را پررنگ کند؛ چنین شناختی بر تفاوتِ بی‌اندازه میانِ گذشته و

چاپ رسیده است. نک: عباسِ زریابِ خوبی (ترجمه)، فریدریش ماینکه: تاریخ‌بنیادی. تهران: خوارزمی، ۱۴۰۰.

۱ «تاریخ‌بنیادی» برگردانِ مختارِ مرحومِ عباسِ زریابِ خوبی است در ترجمهٔ ناتمامش از کتابِ ماینکه که سال‌ها پس از درگذشتِ زریابِ خوبی در انتشاراتِ خوارزمی به

دیگری) بسنده نبود؛ بلکه او علاوه بر ابزار فهم و تفسیر، نیاز به زبان‌شناسی و تاریخ نیز داشت تا بتواند افلاطون را در بستر تاریخی و فرهنگی خودش فهم کند؛ یعنی به همان گونه که خود او و معاصرانش او را درمی‌یافتند. تاریخ نیز دیگر عبارت نیست از پیوستاری روایی که رخداد‌های عینی را گرد هم می‌آورد، بلکه بیش از هر چیز، یک الگوی ساختاری (Strukturmodell) انتزاعی است که از چنان رخداد‌هایی استنتاج می‌شود؛ به‌ویژه پس از ویکو، تاریخ توانسته بود به شکلی از دانش مستقل عرضه شود که دیگر ذیل دین یا ادبیات و رتوریک نمی‌گنجید و از چارچوب ارسطویی که شعر را علمی‌تر از تاریخ می‌دانست فراتر می‌رفت (Jaeger, 2012: 5, 39).

اندیشمندان این دوره این روش تاریخی و انتقادی را پذیرفتند و هر کدام به نوبه خود به پیشبرد آن کمک کردند. رمانتیک‌ها، و مهم‌تر از همه آگوست شلگل، تلقی رایج از اثر هنری و نیز اثر کلاسیک را دگرگون کردند و نظریه هنری سنتی را با آنچه نظریه هنر مدرن یا رمانتیک خوانده می‌شد، جایگزین کردند. شلگل‌ها مهم‌ترین عنصر هنر رمانتیک را «وحدت شعری» می‌دانستند

(آن هم در تعریفی بدیع) که یک کل منسجم هنری ایجاد می‌کند. بر مبنای چنین دیدگاهی جستارنویس معاصر چون گئورک فرستر (۱۷۵۴-۱۷۹۴) نیز کلاسیک محسوب می‌شود، چراکه آثارش واجد ویژگی‌های آثار کلاسیک مطابق بازتعریف رمانتیک (از جمله آیرونی، مفاهمه همگانه -gesellige Mitteilung-، همه‌پسند بودن، الگو بودن، و ...) هستند (Maack, 2002: 21-87; Schlegel, 1967a). دیدگاه سنتی، در پی ارسطو، هنر را صرفاً تقلید (Nachahmung) و بازنمایی (Repräsentation) یا محاکات (Mimesis) طبیعت و واقعیت می‌دانست، هنجارهای تخطی‌ناپذیر برای هنر وضع کرده بود، سلسله‌مراتبی ثابت و صلب از ژانرهای هنری تعریف کرده بود، آثار هنری را بر مبنای دوره یا زمانه یا ژانر دسته‌بندی می‌کرد، و نیز قوانینی صلب برای وحدت هنری وضع کرده بود. در مقابل، رمانتیک‌ها ژانرهای هنری را مطلقاً تغییرپذیر دانستند و آمیزش و امتزاج مدام آن‌ها را نمایان کردند، و به پدیداری گاه‌به‌گاه فرم‌های ادبی و هنری نو التفات دادند. مهم‌تر از همه، آن‌ها وحدت شعری را نه بر اساس قوانین صوری صلب،

که به‌عنوان انسجام درونی و هم‌نهشتی و همخوانی درونی اثر با خودش تعریف کردند که کثرتی از پدیدارها را درون وحدتی از آن خود به هم می‌پیونداند و یک کلّ منسجم هنری ایجاد می‌کند (Behler, 1993: 14; idem, 1992: 14). مطابق دسته‌بندی جدید رمانتیک‌ها، افلاطون، فیلسوفی که شاعران را نواخته بود، شاعری رمانتیک است (شلگل باور داشت افلاطون با شاعران مخالف است نه با شعر)، و شکسپیر که شاعر و نمایشنامه‌نویسی مدرن است، فیلسوفی رمانتیک (مثلاً نزد هردر): افلاطون، ارسطو، دانته، شکسپیر و گوته شاعران فلسفی (philosophisch[er] Poet) هستند (Frischmann, 2001: 78; Schlegel, 1963: 102, §875 & 333, §116; Schlegel, 1795-96: 332; Lamm, 2005).

از این رو بود که یکی از برادران شلگل، فریدریش، می‌خواست افلاطون را ترجمه کند، و برادر بزرگ‌تر، آگوست، مشغول ترجمه شکسپیر شد؛ و او برخلاف شلگل جوان‌تر، در به انجام رسانیدن آن موفق بود. پی‌آیند بازتعریف وحدت هنری یا شعری به متابه هم‌نهشتی و انسجام درونی برای افلاطون‌شناسی تأکید ویژه بر خود متن، بستر

تاریخی و زبانی شکل‌گیری آن، و ویژگی‌های نوشتاری-ادبی نوشتار افلاطونی بود. بدینسان پژوهشگران بر سر لزوم کاربست روش تاریخی و انتقادی بر آثار افلاطون به اجماع رسیدند، و این اجماع منجر به تغییر در نظرگاه‌ها نسبت به فلسفه افلاطون شد. معنای این تغییر نظرگاه این بود که هر خوانشی از افلاطون بایست در خود نوشته‌های افلاطون ریشه داشته باشند، نه در رویکردهای جزم‌گرایانه، دستور کارهای الهیاتی، یا نظام‌های فلسفی دیگر، از جمله دستگاه نوافلاطونی. گرچه لزوم تکیه بر متن‌های خود افلاطون برای شناخت افلاطون را پیشتر افلاطون‌شناسانی چون تئمان و تیدمان گوشزد کرده بودند، و سخن از ضرورت روشی نو برای فهم افلاطون به میان آورده بودند، خود از کشف یا ابداع چنین ابزارهایی ناتوان بودند، و دست آخر نیز دستگاه فلسفی خود را بر افلاطون تحمیل کردند (امین بیدختی ۱۴۰۲). نقش نقد تاریخی در افلاطون‌شناسی نیز عبارت بود از این بینش که نوشته‌های افلاطون، مانند هر نوشته دیگری، بایست در سیاق و بستر تاریخی خود نهاده و فهمیده شوند. چنین فهم تاریخی‌ای مستلزم این است که ترتیب زمانی و تاریخ نگارش دیالوگ‌های افلاطون کشف

شوند. شلگل و شلایرماخر، گرچه نه نخستین کسان، ولی از جمله پیشگامان پا نهادن در مسیر انجام چنین کار مهمی بودند؛ گرچه باید گفت که در قیاس با شلایرماخر، شلگل نتوانست در رسیدن به مقصود موفق باشد و حاصل کار او خام‌تر، نامستندتر و ناموجه‌تر از کار شلایرماخر از آب در آمد؛ ولی هرچه باشد، باید اذعان کرد که ترتیب زمانی پیشنهادی شلایرماخر برای محاوره‌های افلاطون بر مبنای اصولی بود که از همفکران خود در جریان نقد تاریخی و انتقادی در آلمان، و به ویژه از شلگل‌ها، میراث برده بود.

۳. شلگل و افلاطون: بیان بیان‌ناپذیری امر مطلق

شلگل و شلایرماخر دو بنیان‌گذار تفسیر رمانتیک از افلاطون هستند که اولی ایده ترتیب تاریخی نسبی در راستای کشف تاریخ درونی اندیشه‌های فلسفی را پروراند و دومی ایده رمزگشایی از اندرون فلسفی از طریق تحلیل فرم نوشتارها را. شلگل به نوبه خود تحت تأثیر فیشته و ایده بی‌کرانگی درون‌اندیشی (unendliche)

Reflexion) بود، که نزد شلگل در شکل بی‌کرانگی برداشت‌ها از افلاطون نیز متجلی شد.^۱ مهم‌ترین عناصر افلاطون شلگل عبارت بودند از اندیشه گسترش درونی فلسفه افلاطون، نادرستگاه‌مند بودن آن، و نیز فهم‌ناپذیر یا بیان‌ناپذیر بودن کل، والاترین یا امر الهی که نزد افلاطون بی‌کرانه است (Krämer 1988, 584 & 600ff). فرم گفت‌وگویی آثار افلاطون، با همه ابزارهای بیانی تمثیلی و استعاری آن، ناشی از این دو خصیصه آخر (بیان‌ناپذیری نسبی و دستگاه‌گریزی) هستند: امر کلی، برین یا نامتناهی را تنها می‌توان نامتعیانه مورد اشاره قرار داد (andeuten, Hindeutung)، چراکه فهم انسانی، محدود و مرزدار است و از دستیابی به امر بی‌مرز ناتوان. واقعیت نامتناهی برین را تنها می‌توان به نحو سلبی، غیرمستقیم و ناکامل شناخت یعنی دست‌بالا در مورد آن حدس و گمان داشت. از آنجا که فهم انسانی از واقعیت نامتناهی هرگز به انجام و فرجام نمی‌رسد، پس در دستگاه یا نظام نیز بیان‌پذیر نیست. در ادامه نخست به این سه نکته می‌پردازیم و سپس به سه مساهمت

۱ ژرف‌ترین پژوهش درباره‌ی گستره و شیوه‌ی تأثیر فیشته بر افلاطون‌پژوهی شلگل از هانس کرامر است: Krämer 1988.

۱ ژرف‌ترین پژوهش درباره‌ی گستره و شیوه‌ی تأثیر فیشته بر افلاطون‌پژوهی شلگل از هانس کرامر است:

بی‌پایان (unendlich) است» (Schlegel, 1800-01: 92). واقعیت (Realität) که موضوع غایی فلسفه است، عقل یا هوشمندی مطلق (absolute Intelligenz) است و به جز آن هیچ چیز دیگری واقعی نیست؛ بنابراین، «اندیشیدن چنین واقعیت عقلی‌ای و نیز خودآگاهی آن (که خود یک شناخت است) تنها به شیوه‌ای نمادین (symbolisch) نمایش‌پذیر است». از این رو «تمامی شناخت، نمادین است». این گزاره تعیین‌کننده فرم عالی فلسفه نیز هست: «فرم فلسفه، نامتناهی است» (Schlegel, 1800-01: 92-93).

همانطور که فلسفه به‌طور کل بیشتر یک جست‌وجو، یک جهد و کوشش به‌سوی دانش/علم است تا خود دانش، همین سیاق به‌ویژه در مورد فلسفه افلاطون [درست] است. او هرگز از اندیشیدنش فارغ نشد و تلاش کرد این روند (Gang) همواره کوشای (strebend) روح و روان خود را به‌سوی دانستن و شناخت کامل امر برین (Höchste[s])، این شدن همیشگی، ساختن و گستردن همیشگی اندیشه‌های خود را هنرمندانه-صنعتگرانه (künstlich) در گفت‌وگوها به نمایش و بیان درآورد (Schlegel *PhP*. 1804-05: 120).

بنابراین، فلسفه در مقام علم نه تنها ناتمام است بلکه در اساس تمامی‌ناپذیر است؛ حتی اگر بتوان مبادی نخستین آن را تعیین کرد، مبدأ آن چنانکه فیثته باور داشت بی‌نیاز از برهان باشد و بتوان فلسفه را با عزیمت از آن

اساسی شلگل در افلاطون‌پژوهی متمرکز می‌شویم که عبارتند از: برجسته کردن آیرونی، ارائه نظریه‌ای برای ترتیب و تعیین اصالت محاوره‌های افلاطون، و نیز نظر او در مورد «آموزه‌های نانوشته».

رویکرد شلگل به افلاطون با دیدگاه‌هایش در درسگفتارهای فلسفه استعلایی

(*Transcendentalphilosophie*) در ینا (1800-1801) هم‌نواست. مطابق این درسگفتارها، موضوع فلسفه، جهان و واقعیت است؛ واقعیت میان دو خطای رویاروی هم (دوآلیسم و رئالیسم) است که فلسفه ایده‌آلیستی آن‌ها را متحد و تصحیح می‌کند. شلگل در درستی نظریه تطابقی شناخت (Übereinstimmung) تردید دارد، چراکه امر واقع (das Reelle) نه سوژه شناخت است و نه ابژه آن، بلکه میان آن دو است، و حقیقت لاقتضا میان دو خطای رویاروی هم است، و می‌گوید حقیقت توسط ما در نبرد با خطا (Irrthum) ساخته می‌شود (Schlegel, 1800-01: 91-92)؛ چنین حقیقتی که از موضوعی نامتناهی ساخته می‌شود، ناگزیر نسبی است. به باور شلگل، پی‌آیند بی‌واسطه گزاره «حقیقت، نسبی است» این است که «تمامی فلسفه

(-gemeinschaftlich[es] Selbst-) denken است. یک گفت‌وگوی فلسفی نمی‌تواند دستگاه‌مند باشد چرا که دیگر گفت‌وگو نخواهد بود، بلکه رساله‌ای خواهد بود از نوعی دیگر. اندیشیدن فلسفی افلاطون «هرگز به سرانجام نرسید. او همواره درگیر آن بود تا دیدگاه‌های خود را تصحیح و تکمیل کند».

اگر فیلسوف اندازه مشخصی از حقیقت را [نزد خود] برای عرضه کردن داشته باشد، همواره می‌تواند فرم یک دستگاه بسته، یک رساله دستگاه‌مند، یک آموزشنامه دستگاه‌مند را برگزیند؛ ولی اگر چیزی بیش از این برای گفتن داشته باشد که بشود در این فرم عرضه شود، آنگاه تنها می‌تواند بی‌پود تا در روند و گسترش و بازنمایی ایده‌هایش، آن وحدت اصیل (eigentümlich) را ارائه کند که ارزش عینی آثار افلاطون را برمی‌سازد (-Schlegel *ChP*. 1803: 119).

افلاطون در محاوره‌ها، تنها «روند همواره کوشای روح و روان خود را، شدن و گستردن و ساختن اندیشه‌های خود را» هنرمندانه عرضه کرده است، و این «مهم‌ترین خصیصه فلسفه اوست» (-Schlegel *PhP*. 1804-05: 209-210). فرم گفت‌وگویی بهترین قالب برای عرضه اندیشه‌های فلسفی است، چراکه امکان روشن کردن موضوع از زوایای مختلف را فراهم می‌کند، مانع از انجماد وضعیت کنونی و گذرای شناخت در

بنا کرد (کاپلستن ۱۳۶۷: ۴۸-۵۱ و ۵۵-۵۷) پژوهشی که از این مبادی عزیمت می‌کند به انجامی نمی‌رسد و تعیین نمی‌پذیرد. از این رو تلقی شلگل از اندیشه افلاطون به تصویری از یک ندانم‌گرا می‌انجامد (Krämer, 601: 1988). از آنجا که امر نامتناهی نادرستیاب است، تنها می‌توان از راه فلسفیدن و جهد پیشرونده (fortschreitend) خستگی‌ناپذیر، ساختن و تکمیل کردن اندیشیدن و بازاندیشیدن، به حقیقت و یقین تقریب جست (-Schlegel *SPD*. 1805: 205).

چنین پیشروی مداومی حکایت از تاریخ‌مندی گسترش روح فیلسوف دارد و در قالب اندیشه‌هایی نمایان می‌شود که آن‌ها را می‌سازد و به پیش می‌برد: افلاطون می‌خواسته در محاوره‌هایش چنین پژوهش پیوسته و پیشرونده‌ای را، پرورش و گسترش مداوم را، هنرمندانه بیان کند و بدین طریق مخاطبان خود را به هم‌اندیشی برانگیزاند. «فلسفه یک آدم، تاریخ و شدن و پیش‌رفتن روح اوست، ساختن و گستردن تدریجی اندیشه‌های اوست» (-Schlegel *ChP*. 1803-04: 118). محاوره‌های افلاطون نمایش و بیان «خوداندیشی دسته‌جمعی

کالبدِ صلبِ مفهومی می‌گردد. گفت‌وگوی فلسفی «روشِ راستین و زیایِ شناختِ زنده و اندیشهٔ مبتکر و خلاق است» (Schlegel, 1828-29: 312 ap. Frischmann 2001). محاوره مانع از تصلبِ قطعی و تغییرناپذیرِ اندیشه در درونِ دستگاه می‌شود (Frischmann, 2001: 79).

این تصویر از افلاطونِ همواره نوشونده (Werdender) نتیجهٔ تلقیِ فیثته‌ایِ شلگل از کمال‌پذیری و درون‌اندیشیِ نامتناهیِ روحِ انسان است که متناظر است با تمامیِ ناپذیری و دسترس‌ناپذیریِ موضوعِ فلسفه. به این ترتیب شلگل برای نخستین بار در تاریخِ افلاطون‌پژوهی ایدهٔ تکاملِ درونیِ تدریجی یا تاریخ‌مندیِ اندیشهٔ افلاطون را مطرح می‌کند. از این‌رو، نیاز به کشفِ ترتیبِ آثارِ افلاطون مدلل و حیاتی می‌شود: با کشفِ ترتیبِ درست و اصیل، مجموعهٔ آثار به آیینۀ تمام‌نمای تکاملِ روانی و فلسفیِ افلاطون مبدل می‌شود و نتایجِ ادبیِ آن نیز واجدِ اهمیت و بردِ نظام‌مندِ غیرِ منتظره‌ای می‌گردند. به باورِ شلگل، از آثارِ افلاطون به قدرِ کافی به ما رسیده است که بتوانیم روحِ فلسفهٔ او را بشناسیم. گرچه این نوشته‌ها حاویِ هیچِ دستگاه یا نظامِ فلسفی‌ای نیستند، با این حال از دلِ آن‌ها فلسفه‌ای در اوجِ کمال

و به‌هم‌پیوستگی (zusammenhängend) پدیدار می‌شود، که می‌توان آن را در پیش‌روندگی و ساختنِ تدریجی‌اش از طریقِ گام‌های گسترشِ آن به‌خوبی پی گرفت (Schlegel *PhP*. 1804-05: 210-) (211; idem. *ChP*. 1803-04: 118). تعیینِ ترتیبِ محاوره‌ها پیش از رمانتیک‌ها موردِ توجهِ فیلسوفانی دیگر (چه کلاسیک و چه مدرن مانند ماربورگی‌ها) نیز بود، ولی نزدِ ماربورگی‌ها پاسخ به چنین پرسشی بی‌نیاز از نقدِ درونی و صرفاً نیازمندِ داده‌های برون‌متنی بود؛ همچنین آن بیشتر دل‌مشغولیِ ادبی و زبان‌شناختی بود تا دغدغه‌ای فلسفی؛ چراکه نزدِ آنان، خودِ فلسفهٔ افلاطون دستخوشِ تکمیل و تغییر نبود. شایانِ ذکر است که شلگل دیگر راه‌های ممکن برای تنظیمِ ترتیبِ محاوره‌ها را، مثلاً بر اساسِ معیارهایی دیگر مانند ترتیبِ آموزشی یا از نظرگاهِ اقناعی (protreptisch) که می‌توانند از جملهٔ نظرگاه‌های نقدِ درونی تلقی شوند، مدّ نظر قرار نداد (Krämer, 1988: 602-). (603).

۴. آبرونیِ سقراطی

اندیشهٔ رمانتیکِ دیگری که در

و استعاری خود و فرم پاره‌نوشته‌شان (fragmentarisch) و مهم‌تر از همه، مفهوم آبرونی به کار گرفته شوند، بلکه طبیعت استعلایی چنین هنری بتواند به امر برین اشاره کند. بنابراین شعر رمانتیک روشی است فلسفی که هم به زندگی انسان راه دارد و آن را شاعرانه-هنرمندانه می‌کند و هم امر الهی را نشانه می‌رود. آبرونی اصالتاً سقراطی-افلاطونی نیز در اینجا به‌عنوان یک شیوه زندگی مطرح می‌شود که به کمک هنر-شعر می‌آید تا قیدهای امر متناهی و کیفیت امر نامتناهی را آشکار کند.

آبرونی یا سادگی (Naiv) رفتارمد (Wechsel) مداوم است میان خودآفرینی و خودویرانگری (Selbstschöpfung und Selbstvernichtung) (Schlegel, 1967b: §51). برآمد این رفتارمد دیالکتیکی مداوم (یادآور درون‌اندیشی نامتناهی فیثته) خودکرانندگری (Selbstbeschränkung) است (Schlegel, 1967c: §28). آبرونی جهانی از آن خود می‌آفریند و هم‌هنگام

افلاطون‌شناسی شلگل نقشی برجسته داشت، مفهوم آبرونی (Ironie) بود که در پیوندی تنگاتنگ با زیبایی‌شناسی رادیکال رمانتیک قرار داشت؛ آبرونی نخستین بار در پاره‌نوشته‌های انتقادی صورت‌بندی شد و تأثیری عمیق بر زیبایی‌شناسی سده نوزدهم داشت.^۱ در سنت رمانتیسیم، زیبایی‌شناسی تنها یک جنبه از زندگی آدمی یا شاخه‌ای از علوم انسانی نیست، بلکه زیبایی‌شناسی شکل‌دهنده و سازنده کل زندگی آدمی است. شلگل می‌گفت: «همه علم باید هنر و همه هنر باید علم شود؛ شعر و فلسفه باید متحد (vereinigt) باشند» (Schlegel,) «دستور کار رمانتیک §115: 1967c»؛ مستلزم آن است که همه طبیعت و علم هنر شود و هنر بایست طبیعت و علم شود؛ «زندگی و جامعه باید شاعرانه شوند» (Gorodeisky, 2016; Cf. Dilthey,) 14 Hbd 1: 1966). شعر و هنر در این تلقی مترادف هم هستند؛ نثر هنرمندانه نیز شعر است. از آنجاکه قوای محدود خرد انسانی توان بیان امر نامحدود را ندارند، باید هنر و شعر رمانتیک همراه با ابزارهای تمثیلی

Behler, 1990: 73-150; Götze, 2001: 195-216; Millán-Zaiber, 2007: 170-174; Frischmann, 2019: 173-194.

۱ برای پژوهش‌هایی پیرامون این مفهوم و نقش آن در فلسفه شلگل و رمانتیک‌ها، بنگرید به:

چنانکه کرمم استدلال می‌کند، مواضع پرده‌پوشانه یا نهان‌گرانه (Verschweigungsstellen) در محاوره‌ها، از جمله در کتاب ششم جمهوری را نه شواهدی بر چیزهایی ناگفته (Ungesagtes)، که دلالت‌هایی بر آنچه ماهیتاً ناگفتنی (Unsagbares)، و از این نظر آبرونیک است، می‌داند (Krämer, 1988, 604). همهٔ ویژگی‌های نوشته‌های افلاطون متناسبند با آبرونی و لوازم آن: دیالکتیک، تعیین‌بخشی متقابل (Wechselbestimmung)، پرواز سرگردان (Schweben) تخیل، آرزو یا شوق به امر نامحدود، طنز، تمثیل، شکاکیت، تناقض، اندیشیدن آزمون‌گرانه، پاره‌نوشت، انحراف از بحث اصلی (Parabasis)، بذله‌گویی و ظرافت، و عشق (Frischmann 2019: 175). این ویژگی‌ها بر سازنده‌های نوشتار هنری-شعری اند، و افلاطون یکی از بزرگ‌ترین شاعر-فیلسوفان. بر همین سیاق، او ناقص بودن برخی محاوره‌ها را نه ناشی از نقص نسخه‌های موجود یا پیشامدهای ویران‌گر، که جزوی از ذات آبرونیک فلسفه‌نویسی می‌داند: فلسفه، آبرونیک است و به انجام و کرانه نمی‌رسد. نقش آبرونی نزد شلگل چنان

جاه‌طلبی‌های کل‌نگرانه را ویران می‌کند؛ کرانمندی بنیادین آدمی را آشکار می‌کند و هم‌هنگام فروتنانه به آن تسخّر می‌زند. محدودیتی که آبرونی آشکارگر آن است، کثرت نظرگاه‌ها نسبت به کل نامشروط و بی‌کران را آشکار می‌کند، بر دسترس‌ناپذیری امر مطلق از طریق مفاهیم انگشت می‌گذارد، و تأکید می‌کند که فهم آدمی از کل (کل جهان و امر کلی یا الهی) پاره‌پاره و وابسته به منظرگاه‌های متکثر است (Gorodeisky, 2016). به این ترتیب آبرونی نزد شلگل دو کارکرد عمده دارد؛ یکی متافیزیکی و اشارتگر (endeiktisch) که ما را نسبت به عظمت بی‌کران والاترین برابر ایستای شناخت دلالت و ملتفت می‌کند؛ و دیگری انتقادی و جدلی (polemisch)، که سرگرانی و غرور دانستن جزمی ما را درهم می‌شکند و با یادآوری مرزها و کرانه‌های دانستن جهد همواره پیشرونده و نزدیکی یا تقرّب (Annäherung) به والاترین یا آستان قدسی (Heiligtum) را برمی‌انگیزاند (Krämer, 1988: 604; Schlegel SPD. 1805-06: 205-207; idem. 1967c: §42).

شلگل برداشت خود از آبرونی را در آبرونی سقراطی افلاطون بازمی‌یابد، و

نیست: حتی «اگر همهٔ عنوان‌ها و نام پرسوناژهای محاوره‌ها، همهٔ خطاب‌ها (Anrede) و پاسخ‌ها، و حتی کل پوشش (Einkleidung) دیالوگی را» از محاوره‌های افلاطونی بگیریم و «تنها بر رشتهٔ درونی (innere Fade) اندیشه‌ها در هم‌پیوندی و روند گسترش آن‌ها» انگشت نهیم، «باز هم کلیت آن نوشتار به شکل یک گفت‌وگو باقی می‌ماند، که در آن هر پاسخی پرسشی تازه برمی‌انگیزاند و در جریان رفتامدی گفتار و پاسخ [گفتار متقابل] (Gegenrede)، یا به بیانی بهتر، اندیشیدن و برابر-اندیشیدن [اندیشیدن متقابل] (Gegendenken)، خود را سرزنده به پیش می‌برد» (Behler, 1990: 82-83; Schlegel, 1828-29: 353).

۵. ترتیب و اصلت نوشته‌های منسوب به افلاطون

کار بست آن جزم نظری در کنار این روش کمابیش سوپژکتیو به نتیجه‌های شاذی انجامید؛ از جمله اینکه شلگل آپولوژی، مهمانی و نوامیس را نوشتارهایی اصیل نمی‌دانست (بعدها تردیدهایی در مورد اصلت پرتاگوراس، کراتیلوس، مهمانی، مُنن، و حتی عمدهٔ بخش‌های تیمائس روا داشت)

پرننگ بود که در تأملات خود آن را عمده‌ترین اصل برای تشخیص اصلت نوشتارهای منسوب به افلاطون می‌دانست: هر نوشته‌ای که واجد آیرونی باشد و منسوب به افلاطون، یحتمل اصیل است؛ البته به جز آیرونی، وحدت درونی (که اصلی بود که توسط آگوست ولف وضع شده بود) نیز باید در کار می‌شد؛ ولی وحدت درونی تنها از راه احساس (Gefühl)، شهود و الهام کشف-شدنی است.

شلگل از مهم‌ترین منتقدان و نظریه‌پردازان ادبی سنت رمانتیک و احیاگر ایدهٔ آیرونی است. از جمله مواریث رمانتیک‌ها برای افلاطون‌پژوهی، توجه به فرم نوشتارهای افلاطون است که تا پیش از آن‌ها صرفاً تفنّن یا پرداختی ادبی-هنری تلقی می‌شد. شلگل (همراه شلایرماخر) فرم گفت‌وگویی (Gesprächsform)

محاوره‌های افلاطون را (که نمایشگر آیرونی سقراطی است) عمده می‌دید و آن را مؤلفه‌ای می‌دانست ذاتی گسترش دراماتیک اندیشهٔ فلسفی او. استدلالی که او به سود ذاتی بودن فرم گفت‌وگویی برای نوشتار افلاطونی عرضه می‌کند، بی‌شابهت به استدلال فیلسوفان ارسطویی به سود ذاتیات

همین آثار اندک «روح و تاریخ فلسفه افلاطون به طرز رضایت بخشی برآمده، تثبیت و تبیین می‌شود» (Schlegel *PhP.*) 212-213: 1804-05. این «روح»، «آیرونی» و «الهام» به بیانی کار دستِ شلگل می‌دهند: مثلاً علی‌رغم استنادِ ارسطو به *نومیس*، او آن را غیراصیل می‌داند، چراکه هم از روح افلاطونی عاری است، هم بی‌بهره از آیرونی و هم فرمِ گفت‌وگویی آن زمخت است؛ شلگل در عوض آن را به کُسنکراتس نسبت می‌دهد (Schlegel *GWP.*) 526: 1800b؛ همچنین به پیروی از شلینگ قسمت اعظم تیمائیس را نیز غیر اصیل می‌داند (به نظر شلینگ تیمائیس واجد آموزه‌های نوافلاطونی بود) و آن را هم به کُسنکراتس و سپوزیپوس نسبت داد (Dilthey, 1970: 42, 49; Schlegel) 213: 1804-05. (*PhP.*)

دستِ آخر، شلگل در نامه‌ای به شلایرماخر هم تافته‌ای از فرضیه‌ها (Complexus von Hypothesen) برای دسته‌بندی و ترتیبِ نوشتارهای افلاطونی مطرح می‌کند. این دسته‌بندی و ترتیب متعاقب آن بسیار پیچیده و چندلایه است و آشکارا متأثر از درکِ شلگل از پایان‌ناپذیری فلسفه و ساختارِ در خود

ولی سخت به اصالتِ تئاگس باور داشت؛ علی‌رغم اینکه از نظر مخالف زبان‌شناسان معاصر خود مانند لودویگ فریدریش هایندرف و آگوست بوک (Boeck) اطلاع داشت (Schleiermacher *KGA.*) V/4: Nr. 922: 181, Nr. 928: 188, Nr. 942: 244, 353, 355, Nr. 993: 358). چنان‌که دیتلای توضیح می‌دهد، دلیلی دیگر برای غیر اصیل انگاشتنِ محاوره‌های به اصطلاح سقراطی این بود که شلگل (مانند شلایرماخر و به پیروی از دیوگنس لائرتیوس و اَلَمپودروس) فایدُرس را که نظریه ایده‌ها در آن مطرح شده بود، نخستین نوشته افلاطون می‌پنداشت، و چون در محاوره‌های سقراطی خبری از نظریه ایده‌ها، نظریه یادآوری و نظریه نامیرایی نفس نبود، آن‌ها را منحول پنداشت (Dilthey, 1970: 49; Richard,) 105: 2015). به طور خلاصه، ترتیب اثرهای اصیل افلاطونی نزد شلگل (دستِ بالا سیزده رساله) ازین قرار است: «فایدُرس»، پارمنیدس، پرتاگوراس (اگر اصیل باشد)، گرگیاس، کراتوکس (اگر از افلاطون باشد)، تئاپتیس، سُفیسْت، سیاستمدار، فایدُن، فیلبس، جمهوری، [دیباجه و برخی] پاره‌های تیمائیس، و پاره‌هایی از کُریتیاس. از دلِ

(Zyklizität) که تباری فیشته‌ای دارد، نزد شلگل اشاره به بازگشت ساختار دستگاہ به دل کل دارد که در آن هر دور از میانه شروع می‌شود. خود مفهوم فلسفه در نزد افلاطون دوری است نه خطی، و سرشار است از رسیدن‌ها و پس‌نشستن‌ها (Krämer, 1988: 590, Fn. 21, 608, Fn. 139). هر آنچه افلاطونی است به صورت غیرمستقیم و اغلب جدلی آغاز می‌شود؛ همچنین است هر دور از محاوره‌ها (Schlegel GWP, 1800b). چراکه «فلسفه یک آزمون [و خطا]» (Experiment) است (Schlegel, 1991: 3)، و نویسنده فیلسوف با بازگشت به گذشته خود، نوشتارش را تعدیل می‌کند. در جدول زیر خطوط اصلی دسته‌بندی شلگل نمودار شده است:

بازگشت‌کننده آن دارد. شلگل محاوره‌ها را بر اساس دوره‌های زندگی افلاطون به سه دوره (Periode) تقسیم می‌کند که هر دوره شامل دو یا سه دور (Cyklus) است که در دل یکدیگر می‌روند. هر دور با یک محاوره بازگشت‌دهنده (Hyperbaton) پایان می‌یابد که رشته اندیشه مشترک میان محاوره‌ها را به صورت استعلایی (ترافرازنده) به سرآغاز برمی‌گرداند و همزمان آن را از هدف آغازین فراتر می‌برد. چنین دسته‌بندی‌ای تصویری از آثار افلاطون به دست می‌دهد که مانند یک ساختار حلزونی یا فنری غیرمسطح است: افزون بر اینکه هر گام از گام پیشین فراتر می‌رود، هر دور نیز با وجود بازگشت به سرآغاز در مرحله‌ای بالاتر از آن می‌ایستد؛ به عبارتی، در اثر طی مسیر دوری، فهم ما از آن سرآغاز پیشرفته‌تر و ژرف‌تر می‌شود.^۱ دوری بودن

توضیحات تکمیلی	دورها	ویژگی	
----------------	-------	-------	--

است که مرکز آن همه‌جا است و محیط یا پیرامون آن هیچ کجا نیست» (Schlegel, 1991: 11).

^۱ بسنجید با قول شلگل در درآمد فلسفه استعلایی (ترافرازنده)، آنجا که می‌نویسد: «فلسفه یک دایره

دوره یکم	جوانی، آسان‌فهمی	<p>(۱) فایدرُس؛ (۲) پارمنیدس؛ (۳) پرتاگراس^۱</p> <p>(آ) ائثوفون؛ (ب) تناگس؛ (ج) کریتن؛ (د) فایدن</p>	<p>آموزش در جوانی نزد سقراط.</p> <p>در فایدن افلاطون غیرمستقیم از سقراط در برابر اتهام کفرگویی (ανοσιότης) دفاع می‌کند. فایدن بازگشت‌دهنده دور دوم است که سقراط را به ریشه حقیقی خود برمی‌گرداند: به آناکساگوراس. فایدن «اشتیاق به سوی امر نامتناهی» را آشکار می‌کند (Schlegel, 1991: 8).</p>
دوره دوم	بی‌نهایت هنرمندانه و ژرف؛ در نبرد با خود است و هرگز به کمال نمی‌رسد، و از این رو اغلب غریب، سردرگم، درهم‌کوفته، عبوس و فهم‌ناپذیر.	<p>الف) سقراطی: (ب) ایده‌آلیستی: ۱. اوتودیدس؛ ۲. لوسیس؛ ۳. هیپاس بزرگ</p> <p>الف) سقراطی: ۴. مهمانی (بازگشت‌دهنده دور)؛ ۵. هیپاس کوچک (فقط می‌تواند پس از تناپتیس باشد)؛ ۶. ائین؛ ۷. منکسئس.</p>	<p>در سرتاسر این دوره سقراط رویاروی سقراطیان خوارمایه است.</p> <p>شاید همراه با آیرونی نقیضه‌گویانه (parodisch) نسبت به محاوره‌های میناتوری کوچک سقراطیان خوارمایه.</p> <p>نخستین رانه‌ها در راستای دشمنی با شعر؛ بروز غیرمستقیم دشمنی در نسبت با مدیحه‌سرایان میان‌مایه؛ قصد نمایش سقراط به‌عنوان شهروندی فاضل؛ در حالی که در دوره اول تنها از نظر دینی از او دفاع شده بود.</p>
دوره سوم	والاثرین کمال و روشنی و پرمایگی و سهولت؛ در تشخیص آسان و در احساس کردن خطاناپذیر.	<p>۱. منز؛ ۲. گرگیاس؛ ۳. کراتوکس؛ ۴. لاکس؛ ۵. خارمیدس؛ ۶. آلکیبیادس یکم؛ ۷. فیلیس (نخستین بازگشت‌دهنده)؛ ۸. جمهوری؛ ۹. تیمائیس (بازگشت‌دهنده) و کرتیاس (نامام).</p>	<p>هدم کامل سفیست‌ها (گرگیاس)؛ والاثرین سطح آیرونی (کراتوکس)؛ باید لاکس، خارمیدس، فیلیس و جمهوری را یک اثر نگریست، و گرنه شکوه عظیم سبک و پرداخت مغفول می‌ماند؛ شاید آلکیبیادس پیش از لاکس باشد، و گرنه نخستین بازگشت‌دهنده است و فیلیس دومی؛ تیمائیس و کرتیاس یک محاوره یا پاره‌هایی از محاوره‌ای واحد هستند؛ هدف عظیم در لاکس، خارمیدس، فیلیس و جمهوری نمایش امر برین بر اساس دسته‌بندی‌های یونانی فضیلت (شجاعت، عفت، فرنیسیس، عدل) است؛ در نظر به ایده‌های سیاسی و تیمائیس می‌توان گفت سقراط به فیثاغورث بسط داده شده است؛ تیمائیس بیانگر توازی میان دوآلیسم و رئالیسم است و بسیاری بخش‌های آن صرفاً آیرونیک است. اجل مهلت نداد تا کرتیاس به اتمام رسد (Schlegel DS. 1805-06: 381).</p>

به جز این، شلگل سخن از ترتیب دومی نیز

باور داشت که «افلاطون فقط یک فلسفه داشت، ولی دستگامی فلسفی نداشت» (Schlegel 1803-04: 118).^۱ در بستر تاریخی آلمان آغاز قرن نوزدهم، اعتقاد به وجود «یک» فلسفه، در عین انکار اندیشه دستگام یا نظام فلسفی (که تنها راه عرضه فلسفه تلقی می‌شد)، ردیه‌ای بر ایده «فلسفه دوگانه» (doppelte Philosophie) تیدمان و فلسفه‌های ازوتریک و اگزوتریک تمنان نیز هست و البته ایستادگی در برابر تصور سنتی هرمنس-فیثاغوری-نوافلاطونی از فلسفه افلاطون. برای ایده‌آلیست‌های رمانتیک چون شلگل و شلایرماخر، قید «یک» اهمیت به‌سزایی دارد، چرا که بیانگر وحدت اثر هنری است: عدم ارائه چیزی منسجم و یگانه یا استکف از آن، در واقع دلالت بر ناتوانی نویسنده-هنرمند از خلق اثری واجد وحدت هنری دارد و نزد رمانتیک‌ها این نگاه بسی دور بود از افلاطون که نمونه عالی فیلسوف-هنرمند است.

حال تکلیف گواهی و نقل ارسطو از «آموزه‌های نانوشته» چه می‌شود؟ می‌دانیم که ارسطو در کتاب چهارم، فصل دوم، از طبیعیات (Physik IV.2, 209b13-15) در میانه

به میان می‌آورد، که اصول آن «تنها در هنگام خواندن [محواره‌ها] مطابق ترتیب حقیقی، خود را پیدا و آشکار می‌کنند» (Schlegel 1800b: 529)؛ ولی آنچه به واقع پیش می‌نهد چیزی نیست جز دلایلی پراکنده علیه اصالت قوانین و آپولوژی، و اینکه احتمالاً گرگیاس پس از منن نوشته شده است، و کراتوکس پس از ائوتودمس، و اینکه افلاطون در واپسین روزهای عمرش دستی بر سر جمهوری کشیده است و آن را تنقیح کرده است. گفتنی است که شلایرماخر این دسته‌بندی و فرضیه‌های آن را جدی نگرفت و این برخورد سرد باعث رنجش شلگل کاهل شد. شلگل این «هم‌تافته» فرضیه‌ها و نظریه دسته‌بندی را «نخستین گام معنی‌دار و مهم در راستای ممکن‌ساختن فهم افلاطون»، نخستین گامی که از زمان مرگ افلاطون تا زمانه آن‌ها، باید «به صورت انتقادی» برداشته می‌شد، می‌دانست؛ گامی برای فهمیدن افلاطون حتی بهتر از خودش.

۶. آموزه‌های نانوشته: آغاز یابانی بریک جدال باستانی

واپسین نکته‌ای که در مورد دریافت شلگل از افلاطون گفتنی است، این است که شلگل عمیقاً

۱ بسنجید با: Schlegel *PhP*. 1804-05: 209

و Schlegel *SPD*. 1805-06: 205-206

Schlegel *DS*. 1805-06: 382

برمی‌شمارد و آن‌ها را رد می‌کند. افلاطون اصلاً دستگاهی فلسفی نداشته که بخواهد ازوتریک یا اگزوتریک باشد. به باور او مفهوم «دستگاه» با مفاهیم «فرم و روش فلسفه» در افلاطون جمع‌شدنی نیستند؛ هدف فلسفه، تعالی به سوی امر نامحدود است و امر نامحدود در دستگاه نمی‌گنجد. به این ترتیب او برای فلسفه ازوتریک افلاطون محلی از اعراب نمی‌یابد (Schlegel *PhP*. 1804-05: 211; *idem. ChP*. 1803-04: 19; Cf. Richard 2015: 102-104).

جمع‌بندی: میراث شلگل

افلاطون‌پژوهی شلگل و تصویری که از افلاطون عرضه می‌کند مانند درک خود او از فلسفه و نوشتار فلسفی، پراکنده و پاره‌پاره، نادرستگاه‌مند و ناتمام است. چنانکه در بحث تاریخی دیدیم، او نه تنها موفق نشد در پروژه ترجمه آثار افلاطون که خود ایده‌پردازش بود، پایه‌پای شلایرماخر پیش رود و به تعهدات خود وفادار بماند، که حتی نتوانست تحلیل‌های انتقادی خود را نیز مطابق وعده، مکتوب و عرضه کند. آنچه از شلگل به افلاطون‌پژوهان معاصرش منتقل شد، در قالب درسگفتارهایش بود. با این همه عناصری از برداشت او بر تفسیر نوپای افلاطون مؤثر افتادند. ازین جمله‌اند اندیشه گسترش درونی فلسفه افلاطون، اندیشه‌های ناتمامی،

بحثی درباره ماده و مکان، از تیمائیس نام می‌برد (51a4-b1, 52a8, b4) و می‌گوید افلاطون در تیمائیس مفهوم «آنچه در صورت/مثال مشارکت می‌کند (یا آن را می‌پذیرد)» را به-گونه‌ای متفاوت از آنچه در «به‌اصطلاح آموزه‌های نانوشته یا نوشته‌ناشده‌اش (ἀγραφα δόγματα)» آورده، ارائه کرده است. این «یادکرد» و یکی دو گواه دیگر، در کنار نقد مشهور افلاطون بر نگارش فلسفه در *فایدرس* (274b-278e)، منجر به پیشنهاد این نظریه شد که فلسفه اصیل افلاطون در محاوره‌ها نیامده و به صورت شفاهی آموزانده شده‌است.

شلگل «آموزه‌های نانوشته» را اثری مفقود تلقی می‌کند و آن را نیز اصیل نمی‌داند؛ آموزه‌های نانوشته احتمالاً مشتمل بر یادداشت‌هایی بوده که کسنکراتس و سپوزیپوس تهیه کرده بودند. پیش از شلگل، تمنان سه دلیل عمده برای وجود و توسل افلاطون به فلسفه ازوتریک ذکر کرده بود: احتراز از سخن‌گفتن درباره موضوعات دینی؛ استفاده از فرم گفت‌وگویی (dialogisch) برای پنهان کردن آرای حقیقی خود و اینکه گفت‌وگو به هیچ وجه نظام‌مند نیست؛ استادها به «اثر گمشده‌ای به نام آموزه‌های نانوشته» که حاوی دستگاه فلسفی حقیقی افلاطون بوده است. شلگل هر سه دلیل را بدون ذکر نام تمنان،

بیرونی برای تعیین ترتیب تاریخی محاوره‌ها (هرچند شلایرماخر از آن به صورت نظام‌مند در جهت راستی آزمایشی ترتیب منتج از وحدت و فرم درونی بهره جست)، وحدت درونی جاری در سیر اندیشه‌ها و فرم یک اثر (که شلگل به پیروی از ولف بر آن بود که تنها با شهودی الهی کشف‌شدنی است)، کنار گذاشتن مفهوم دستگاه، و به حاشیه راندن فرضیه فلسفه ازوتریک افلاطون؛ البته تعیین اینکه کدام‌یک از این دو در برخی از این جنبه‌ها بر دیگری تقدم دارد، چندان آسان نیست؛ مثلاً شلایرماخر تلقی متن به مثابه چیزی زنده را در پیشگفتار عمومی نیز مطرح کرده است، در حالی که شلگل آن را در در سگفتارهای فلسفه زندگی (Philosophie des Lebens) در ۱۸۲۷ مطرح کرده است.

فرجام‌ناپذیری، نادرستگاه‌مندی، آبرونی و نیز اندیشه ندانم‌گرایانه نادیدنی و ناگفتنی بودن امر برین، مطلق یا نامتناهی، خیر یا کلّ واقعیت که موضوع فلسفه افلاطون است (Schlegel DS. 1805-06: 377).

برخی ویژگی‌های افلاطون مد نظر شلگل، در واقع منحصر به او نیستند و ویژگی «افلاطون رمانتیک» هستند. گفتیم که شلایرماخر هرگز زیر بار اینکه ایده‌ای از شلگل وام گرفته باشد، نرفت؛ ولی نکته‌هایی چند میان آن دو مشترک است که شاید به سبب معاشرت، دوستان و منابع فکری مشترک، و نیز شرکت هر دو در کلاس‌های ولف در دانشگاه هاله بوده باشد. اشتراکات دو نفر از این جمله‌اند: تأکید هر دو بر اهمیت فرم درونی، توجه به سبک گفت‌وگویی (گرچه با تفسیرهایی متفاوت)، نقد مشترکشان بر روش تنمان در تکیه انحصاری بر معیارهای

ملاحظات اخلاقی:

حامی مالی: این مقاله مستخرج از طرح باعنوان «تاریخ‌نگاری فلسفه در جهان اسلام در ایران» و با حمایت بنیاد فریتز توسن (Fritz Thyssen Stiftung) در دانشگاه مونیخ است.

تعارض منافع: طبق اظهار نویسندگان، این مقاله تعارض منافع ندارد.

برگرفته از پایان نامه / رساله: این مقاله مستخرج از رساله / پایان نامه نمی باشد.

منابع

ماینگه، فریدریش. (۱۴۰۰). تاریخ‌بنیادی، ترجمه عباس زریاب خویی. تهران: خوارزمی.

References

Arndt, Andreas. (1996). "Schleiermacher und Platon." In: Peter M. Steiner (ed.), Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher: Über die Philosophie Platons. Geschichte der Philosophie. Vorlesungen über Sokrates und Platon [...]. Die Einleitungen zur Übersetzung des Platon (1804- 1828). Hamburg: Meiner.

Behler, Ernst. (1990). "Irony in the Ancient and the Modern World." In: Behler, Irony and the Discourse of Modernity. Seattle: UWP, 73-150.

Behler, Ernst. (1992). Fruhromantik. Berlin: De Gruyter.

Behler, Ernst. (1993). German Romantic Literary Theory. Cambridge: CUP.

Dilthey, Wilhelm und Ludwig Jonas (ASL. 1861, ed.), Aus Schleiermacher's Leben, Bd. 3: Schleiermachers Briefwechsel mit Freunden bis zu seiner Übersiedlung

امین بیدختی، حنیف (۱۴۰۲). «افلاطون در آستانه دوران مدرن: پدران افلاطون‌پژوهی مدرن از فیچینو تا ماربورگی‌ها». پژوهش‌های فلسفی دانشگاه تبریز (۴۳): ۵۵۳-۵۷۳. DOI:] <https://doi.org/10.22034/jpi> [ut.2022.49067.3066

شلایرماخر، فریدریش. (۱۳۹۹). درباره دین، سخنانی با تحقیرکنندگان فرهیخته‌اش، ترجمه و حواشی محمد ابراهیم باسط. تهران: نشر نی.

صمدیه، مریم و مجید ملایوسفی. (۱۴۰۰).

«تفسیر هایدگر از فرونیسیس در کتاب سوفیست افلاطون با نگاهی به کتاب هستی و زمان».

تأملات فلسفی (۲۶): ۱۶۳-۱۹۱.

قسامی، حسین و محمد اصغری. (۱۳۹۴).

«تفسیری انتقادی بر دیدگاه هایدگر در باب حقیقت افلاطونی با تکیه بر مفهوم مثال خیر». تأملات فلسفی (۱۴): ۱۹۷-۱۶۷.

کاپلستن، فردریک. (۱۳۶۷). تاریخ فلسفه، جلد هفتم: از فیثه تا نیچه، ترجمه داریوش آشوری. تهران: سروش.

- Philosophy. Leiden: Brill, 173-194.
- Gorodeisky, Keren. (2016). "19th Century Romantic Aesthetics." In: Edward N. Zalta (ed.), The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2016 Ed.), URL=<<https://plato.stanford.edu/archives/fall2016/entries/aesthetics-19th-romantic/>>.
- Götze, Martin (2001): "III. Schlegels Begriff der Ironie." In: Götze, Ironie und absolute Darstellung, Philosophie und Poetik in der Frühromantik. München: Schöningh, 195-216.
- Jaeger, Stephan. (2012). Performative Geschichtsschreibung: Forster, Herder, Schiller, Archenholz und die Brüder Schlegel. Berlin: De Gruyter.
- Krämer, Hans. (1988). "Fichte, Schlegel und der Infinitismus in der Platondeutung," Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte 62/4: 583-621.
- Krämer, Hans. (1994). "Das neue Platonbild," Zeitschrift für philosophische Forschung 48: 1-20.
- nach Halle, namentlich der mit Friedrich und August Wilhelm Schlegel. Berlin; De Gruyter.
- Dilthey, Wilhelm (1970), "Schleiermachers Übersetzung des Platon." In: Martin Redeker (ed.), Dilthey: Leben Schleiermachers, Bd. 1, 2. Hbd, 2 vols. Berlin: De Gruyter.
- Dilthey, Wilhelm. (1966). Leben Schleiermachers, 2. Bd.: Schleiermachers System als Philosophie und Theologie, 1. Hbd: Schleiermachers System als Philosophie. Berlin: De Gruyter.
- Frischmann, Bärbel. (2001). "Friedrich Schlegels Platonrezeption und das hermeneutische Paradigma," Athenäum - Jahrbuch der Friedrich Schlegel-Gesellschaft 11: 71-92.
- Frischmann, Bärbel. (2019). "The Philosophical Relevance of Romantic Irony." In: Elizabeth Millán Brusslan & Judith Norman (eds), Brill's Companion to German Romantic

- In: Eberhard Kessel (Hrg.), Friedrich Meinecke Werke IV: Zur Theorie und Philosophie der Geschichte. Stuttgart: Koehler, 341-357.
- Richard, Marie-Dominique. (2015). "Plato and the German Romantic Thinkers, Friedrich Schlegel and Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher," Graduate Faculty Philosophy Journal 36/1: 91-124.
- Schlegel, Friedrich. (1795-96). "Über das Studium der Griechischen Poesie [1795-1796]." In: Behler (Hrg.), Kritische Friedrich-Schlegel-Ausgabe [KFSA.], I. Abt./Bd. 1: *Studien des Klassischen Altertums*. München: Schöningh, 1979, 217-366.
- Schlegel, Friedrich. (1800a). "Ankündigung [der Platon-Übersetzung]," Poetisches Journal 1/2 (1800): 493-494 [DOI: https://zs.thulb.uni-jena.de/receive/jportal_particle_00145556]; Repr.: Schleiermacher, Kritische Gesamtausgabe, V. Abt./Bd. 3: Briefwechsel 1799-1800, 431-432.
- Schlegel, Friedrich. (GWP. 1800b). "[Beilage IV. Lamm, Julia A. (2005). "The art of interpreting Plato," in: Jacqueline Mariña (ed.), The Cambridge companion to Schleiermacher. Cambridge: CUP, 91-108.
- Millán-Zaibert, Elizabeth. (2007). "Irony and the Necessity of Poetry." In: Millán-Zaibert, Friedrich Schlegel and the Emergence of Romantic Philosophy. Albany: SUNY Press, 170-174.
- Maack, Ute. (2002). "Universlae Überstzbarkeit: Georg Forsters Gesellschaftliche Schriften." In: Maack, Ironie und Autorschaft, zu Friedrich Schlegels Charakteristiken. München: Schöningh, 21-87.
- Meinecke, Friedrich. (1965a). Die Entstehung des Historismus. In: Carl Hirnicks (Hrg.), Friedrich Meinecke Werke III: Die Entstehung des Historismus, 2 Bände. München: R. Oldenburg, Bd. 1.
- Meinecke, Friedrich. (1965b). "Zur Entstehungsgeschichte des Historismus und des Schleiermacherschen Individualitätsgedankens."

- 1796-1806; *nebst philosophischen Manuskripten aus den Jahren 1796-1828*. München: Schöningh, 1963, 531-537.
- Schlegel, Friedrich. (ChP. 1803-04). "Charakteristik des Plato." In: Schlegel, Geschichte der europäischen Literatur, in: Behler (Hrg.), KFSÄ., II. Abt./Bd. 11: Wissenschaft der europäischen Literatur, Vorlesungen, Aufsätze und Fragmente aus der Zeit von 1795-1804. München: Schöningh, 1958, 118-125.
- Schlegel, Friedrich. (PhP. 1804-05). "Philosophie des Plato." In: Schlegel, Die Entwicklung der Philosophie [Köln 1804-1805]. In: Jean-Jacques Anstett (Hrg.), KFSÄ., II. Abt./Bd. 12: *Philosophische Vorlesungen [1800-1807] I*. München: Schöningh, 1964, 207-226.
- Schlegel, Friedrich. (SPD. 1805-06). "Von der sokratischen und platonischen Dialektik." In: Schlegel, Propädeutik und Logik, in: Anstett (Hrg.), KFSÄ., II. Abt./Bd. 13: *Philosophische Vorlesungen*
- Grundsätze zum Werk Platons $\approx$ 1800].” In: Behler (Hrg.), KFSÄ., II. Abt./Bd. 18,1: *Philosophische Lehrjahre: 1796-1806; nebst philosophischen Manuskripten aus den Jahren 1796-1828*. München: Schöningh, 1963. [Repr. Schlegel, "Brief 993: Von F. Schlegel, mit einem Zusatz von D. Veit. Jena, Montag, 8. 12. 1800." In: Schleiermacher, KGA. V/4: Briefwechsel 1800, Nr. 993: 350-359].
- Schlegel, Friedrich. (1800c). "Gespräch über die Poesie." In: Hans Eichner (Hrg.), KFSÄ., I. Abt./ Bd. 2: Charakteristiken und Kritiken I (1796-1801). München: Schöningh, 1967, 284-362.
- Schlegel, Friedrich. (1800-01). *Transzendentalphilosophie (1800-1801)*. Michael Elsässer (Hrg.). Hamburg: Meiner, 1963.
- Schlegel, Friedrich. (EPPH. 1801-02). "[Beilage V. Einleitungen zu Parmenides und Phädon $\approx$ 1801/02]." In: Behler (Hrg.), KFSÄ., II. Abt./Bd. 18,1: *Philosophische Lehrjahre:*

- Erste Epoche. II." In: Behler (Hrg.), KFSÄ., II. Abt./Bd. 18,1: *Philosophische Lehrjahre: 1796-1806; nebst philosophischen Manuskripten aus den Jahren 1796-1828*. München: Schöningh.
- Schlegel, Friedrich. (1967a). "Georg Forster. Fragment einer Charakteristik der deutschen Klassiker." In: KFSÄ., I. Abt./Bd. 2: Charakteristiken und Kritiken I (1796-1801). München: Schöningh, 78-99.
- Schlegel, Friedrich. (1967b). "Athenäum Fragmente." In: KFSÄ., I. Abt./Bd. 2: *Charakteristiken und Kritiken I. 1796 - 1801*. München: Schöningh.
- Schlegel, Friedrich. (1967c). "Kritische Fragmente." In: KFSÄ., I. Abt./Bd. 2: *Charakteristiken und Kritiken I. 1796 - 1801*. München: Schöningh, 147-163.
- Schlegel, Friedrich. (1979). KFSÄ. I. Abt./Bd. 1: Studien des klassischen Altertums. Behler (Hrg.). München: Schöningh, 34-44: "Über die Grenzen des Schönen 1800-1807 II. München: Schöningh, 1964, 203-210.
- Schlegel, Friedrich. (1805-06). "Der Synkretismus." In: Schlegel, Anhnag zur Logik: Kritik der philosophischen Systeme, in: Anstett (Hrg.), KFSÄ., II. Abt./Bd. 13: *Philosophische Vorlesungen 1800-1807 II*. München: Schöningh, 1964, 376-384.
- Schlegel, Friedrich. (1806-07). "Metaphysique [Aubergenville 1806-1807]." In: Schlegel, Anhnag zur Logik: Kritik der philosophischen Systeme, in: Anstett (Hrg.), KFSÄ., II. Abt./Bd. 13: *Philosophische Vorlesungen 1800-1807 II*. München: Schöningh, 1964, 411-413.
- Schlegel, Friedrich. (1828-29). "Philosophie der Sprache und des Wortes." In: Behler (Hrg.), KFSÄ., I. Abt./Bd. 10: *Philosophie des Lebens, in fünfzehn Vorlesungen [...], und philosophische Vorlesungen insbesondere über Philosophie der Sprache und des Wortes; [...]*. München: Schöningh, 1969, 353.
- Schlegel, Friedrich. (1963). "Philosophische Fragmente.

- Schleiermacher, Friedrich. (1994). KGA. V./4: Briefwechsel 1800 (Briefe 850-1004). Hrg. Arndt und Virmond. Berlin: De Gruyter.
- Schleiermacher, Friedrich. (2005). KGA. V./6: Briefwechsel 1802-1803 (Briefe 1246-1540). Hrg. Arndt und Virmond. Berlin: De Gruyter.
- Schleiermacher, Friedrich. (2005). KGA. V./7: Briefwechsel 1803-1804 (Briefe 1541-1830). Hrg. Arndt und Virmond. Berlin: De Gruyter.
- [1794]” & 70-115: “Über Diotima [1795]”.
- Schlegel, Friedrich. (1981). “Zur Philologie I.” In: Eichner (Hrg.), KFSÄ., II. Abt./ Bd. 16: Fragmente zur Poesie und Literatur I. München: Schöningh, 35-41.
- Schleiermacher, Friedrich. (1992). Kritische Gesamtausgabe [KGA.], V. Abt.: Briefwechsel und biographische Dokumente, Bd. 3: Briefwechsel 1799-1800 (Briefe 553-849). Hrg. Andreas Arndt und Wolfgang Virmond. Berlin: De Gruyter.